

ВИКЛИКИ ДЛЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У СУСПІЛЬНОМУ ВИМІРІ ІСТОРІЇ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, соціальна адаптація, стереотипи, психологічна підтримка, інтеграція.

Keywords: internally displaced persons, social adaptation, stereotypes, psychological support, integration.

Внутрішньо переміщені особи (ВПО) – це люди, які змушені були залишити свої домівки через конфлікти, природні катастрофи або інші фактори, що ставлять під загрозу їхнє життя та добробут. Однак попри те, що ВПО є важливою категорією в гуманітарній та соціальній політиці багатьох країн, вони стикаються з численними викликами, які мають не лише економічний чи соціальний характер, а й глибоке історичне коріння.

Історія переміщення населення в Україні має давні традиції. Із радянських часів українці часто ставали об'єктами примусового переселення, що зумовлювалося політичними мотивами та боротьбою за національну ідентичність. У часи Другої світової війни, а пізніше й під час етапів радянської індустріалізації, мільйони людей були переміщені з одного регіону в інший, що створювало культурні та соціальні потрясіння. Сучасна хвиля внутрішнього переміщення в Україні почалася в 2014 р. через воєнний конфлікт на Сході України та анексії Криму Російською Федерацією. За даними ООН, до 2024 р. кількість ВПО в Україні перевищила 1,5 мільйона осіб, що ставить перед суспільством нові соціальні, економічні та психологічні виклики [5].

Одним з основних викликів для ВПО є соціальна і культурна адаптація в новому середовищі. ВПО стикаються з труднощами у побудові нових соціальних зв'язків, оскільки часто приїжджають із віддалених регіонів, де мали свої родини, традиції та звички. Це може призводити до відчуття ізоляції, неможливості знайти спільну мову з місцевими жителями та навіть до негативного ставлення з боку нових громад. Навіть більше, для багатьох переселенців великою проблемою є інтеграція в культурний контекст нового місця. Вони змушені адаптуватися до іншого способу життя, мови, освітніх та трудових систем. Особливо важко це робити в тих випадках, коли регіональні особливості значно відрізняються [3, с. 155].

Переміщення часто супроводжується стресом, депресією та іншими психологічними травмами. ВПО можуть переживати втрату домівки, майна, а іноді й близьких. Це може стати основою для розвитку психічних захворювань, як-от посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). Відсутність стабільності та довготривалий процес адаптації до нових умов життя можуть погіршити емоційний стан.

Економічна ситуація для ВПО часто є критичною, оскільки більшість із них залишають свої домівки без стабільного джерела доходу і не завжди мають змогу отримати нову роботу. Вони часто опиняються на межі бідності, не маючи

належних умов для забезпечення себе та своїх родин. Водночас доступ до медичних послуг, освіти та інших соціальних благ може бути значно обмежений. На практиці багато ВПО стикаються з труднощами в оформленні документів, зокрема в питаннях реєстрації місця проживання, отримання пенсій та інших соціальних виплат. Правова система іноді не може оперативного вирішити питання статусу ВПО, що створює додаткові труднощі для таких осіб у повсякденному житті [1, с. 57].

Для підтримки внутрішньо переміщених осіб необхідно створити інклюзивні соціальні програми, які б забезпечували їм доступ до основних соціальних послуг – охорони здоров'я, освіти, житла. Це може включати надання тимчасового житла, підтримку з адаптацією до нових умов життя, а також створення умов для професійного розвитку та підвищення кваліфікації. Створення програм психологічної підтримки є важливим кроком для допомоги ВПО. Психологічні служби повинні бути доступними на всіх етапах інтеграції переселенців у нові умови. Це допоможе знизити рівень стресу та депресії, покращити емоційний стан осіб, які пережили травматичні події [2, с. 188].

Зниження правових бар'єрів через спрощення процедур реєстрації, доступу до соціальних виплат та медичних послуг є важливим кроком у вирішенні проблем ВПО. На законодавчому рівні необхідно забезпечити чіткі механізми захисту прав цієї категорії осіб. Програми, що сприяють економічній інтеграції ВПО, можуть включати надання грантів або кредитів для започаткування бізнесу, професійне навчання, підтримку у пошуку роботи. Це допоможе ВПО стати економічно незалежними, адаптуватися до нових реалій.

Виклики, з якими стикаються внутрішньо переміщені особи, є багатограними і вимагають комплексного підходу до їх вирішення. Тільки через інтеграцію державних, соціальних та громадських ініціатив можна створити умови для нормального життя ВПО в нових для них умовах. Подолання цих викликів потребує спільних зусиль на рівні держави, організацій та самого суспільства.

Джерела та література

1. Блюк Н. В. Адміністративно-правові аспекти соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. *Juris Europensis Scientia*. 2023. № 5. С. 55–59.
2. Ковальова О. В., Кирашек Н. О. Психологічна допомога внутрішньо переміщеним особам. *Габітус*. 2024. № 61. С. 187–190.
3. Новікова О. Ф., Амоша О. І., Антонюк В. П. та ін. Внутрішньо переміщені особи: від подолання перешкод до стратегії успіху. Київ: Інститут економіки промисловості НАН України, 2016. 234 с.
4. Офіційний сайт ООН. URL: <https://www.un.org/>